

1. Bevezetés

Az emberiség történetét a kezdetektől fogva végigkísérik a vadon élő állatvilággal való interakciók, amelyek egyik legjellemzőbb megnyilvánulási formája a vadon élő állatok természetes életjelenségei által az emberi javakban előidézett kár.¹ Ez az ökológiai kölcsönhatás olyan társadalmi viszonyokat is generál,² amelyek jellemzően az egyes nemzeti jogi szabályozásoknak is tárgyát képezik.³ Nem kivétel ez alól a magyar jogrendszer sem, amelyben a vad által okozott kár telepítését rendező szabályozás alakulása mindig szorosan kapcsolódott a vadászati jogra vonatkozó joganyagokhoz – a társadalmi és gazdasági viszonyokban bekövetkezett változásokhoz igazodó – fejlődéséhez.⁴

Ebből kiindulva jelen tanulmány arra törekszik, hogy a vadászati jog történelmi korszakai szerint haladva a kezdetektől napjainkig felrajzolja a vad által okozott kárért való helytállást rendező jogi szabályozás magyarországi fejlődésének történelmi ívét, annak igazolása érdekében, hogy a hatályos szabályozás számos lényegi eleme történelmi előzményekre vezethető vissza. Ennek során a tanulmány azoknak az összefüggéseknek a vizsgálatára helyezi a hangsúlyt, hogy a társadalmi és gazdasági viszonyok átalakulása miként képeződött le a vadászati jogra vonatkozó hazai szabályozásban, ez utóbbi változásai pedig milyen irányú fejlődést indukáltak a vad által okozott kárért való helytállásra vonatkozó magánjogi szabályozás terén.

2. A szabad vadászat korszaka (1504-ig)

A természetben szabadon mozgó vad által okozott kár a hazai jogfejlődés során hosszú ideig egy tekintet alá esett az egyéb természeti jelenségek által előidézett kárral, így sokáig fel sem merült, hogy e kárt nem a károsultnak kellene viselnie, hanem azt valaki köteles lenne részére megtéríteni.⁵ Ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy a magyar jog a természetes szabadságában élő vadat 1957-ig uratlan dolognak (*res nullius*nak) tekintette, mivel állandó helyváltoztatása miatt nem lehetett közvetlen hatalmat gyakorolni felette, és kizárólag a tényleges fizikai uralom tulajdonszerzési céllal történő megszerzése, azaz okkupáció útján kerülhetett bárki tulajdonába, ami a gyakorlatban a vad elejtésében vagy elfogásában nyilvánult meg.⁶ Másrészt a vad elejtésére vagy elfogására irányuló tevékenység, vagyis a vadászat Magyarországon 1504 előtt minden szabad rendű által üzhető volt,⁷ ezért ezt az időszakot a jogtörténészek a szabad vadászat korszakának is nevezik.⁸ E tény azzal függött össze, hogy a honfoglaló magyaroknak a vadászat volt az egyik főfoglalkozása a halászat és az állattenyésztés mellett,⁹ és a Kárpát-medence vadbőségének köszönhetően a honfoglalást követően is hosszú ideig az maradt a még félnomád életmódot folytató magyarság számára.¹⁰ Mivel tehát a szabadon élő vad senki tulajdonában sem állt, ugyanakkor azt bármely szabad rendű saját céljaira – így különösen élelemszerzés vagy

Pap Márk*

A vad által okozott kárért való helytállás történelmi fejlődése Magyarországon

javai megóvása érdekében – elejthette vagy elfoghatta, nem volt olyan személyi kör, amellyel szemben – a vad létehez fűződő, másoknál nagyobb érdekelttsége okán – a vad által okozott kár megtérítésének igénye alappal felmerülhetett volna.

Bár ismert olyan álláspont, amely szerint a szabad rendűek vadászati jogosultsága egészen 1504-ig területileg korlátlan volt,¹¹ a jogtörténészek többsége szerint a földmagántulajdon kialakulása a vadászati jog területi korlátozásához, vagyis ahhoz vezetett, hogy a vadászatot mindenki csak a saját ingatlanán üzhette, ahol másokat tulajdonjogára hivatkozással kizárhatott e tevékenység gyakorlásából.¹² Ezzel Magyarországon a vadászati jog a földön fennálló tulajdonjog természetes tartalmi eleme lett,¹³ és – egyes nyugat-európai jogrendszerektől eltérően – nem vált királyi haszonvétellé.¹⁴ A földmagántulajdon kialakulása azonban önmagában még nem jelentette a szabad vadászat korszakának végét, mivel a földesúr birtokának határain belül annak engedélyével a jobbágyság is vadászhatott.¹⁵

Ezen II. Ulászló 1504. évi (ötödik) dekrétumának XVIII. cikke változtatott, kifejezetten megtiltva, hogy az ország parasztjai és jobbágysági szarvasokra, őzekre, nyulakra és vadkanokra vadásszanak, valamint fácánokra és császárfajdokra madarásznak. E tilalmat a törvény azal indokolta, hogy a jobbágyság közül sokan a szőlők és földek művelését csaknem félretették annak érdekében, hogy vadászattal és madarászattal foglalkozzanak, még vasárnapokon és a szentek ünnepnapjain is ezt a tevékenységet űzték, amivel nemcsak a földesuraik jövedelmeit vonták el, hanem a földművelés és a szőlészet elhanyagolása miatt elszegényedve sokuk lopást és rablást követett el.¹⁶ Bár a törvényben fel nem sorolt vadakra a jobbágyság továbbra is vadászhatott, éppen a legelterjedtebb és egyúttal a terményeket legnagyobb mértékben károsító vadfajok vadászata vált tiltottá számukra, ami jelentősen korlátozta a vaddal szembeni védekezés lehetőségét.¹⁷

* Pap Márk PhD-hallgató, ELTE ÁJK; bírósági tanácsos, Keszthelyi Járásbíróság, ORCID: 0009-0003-6163-4664

3. A nemesi vadászat korszaka (1504–1872)

A vadászati jog magyarországi történetének 1504-ben kezdődő és 1872-ig tartó időszakát a nemesi vadászat korának is nevezik.¹⁸ Ez azonban nem jelenti azt, hogy a vadászat már e korszak kezdetén is nemesi előjognak számított, mivel saját határukban jellemzően a szabad királyi városokat is megillette a vadászati jog, amelynek gyakorlását egyes városi statútumok részletesen szabályozták.¹⁹ A vadászati jog nemesi előjoggá válásának folyamatát – a vadászat és a madarászat körül a parasztok által elharapódzott kihágásokra hivatkozással megalkotott – 1729. évi 22. tc. tetőzte be, amely az 1504. évi 18. tc. hatályát az összes nem nemesre kiterjesztve a vadászati jog alanyainak körét a nemesekre korlátozta, akik nemcsak a saját, hanem mások ingatlanain is vadászhattak.²⁰ Az 1729. évi törvény értelmében a nemesek saját birtokaikon és az idegen mezőkön minden korlátozás nélkül gyakorolhatták a vadászatot, míg az idegen erdőkben, nádasokban és cserjésekben nem vadászhattak a vad törvényben meghatározott szaporodási időszakában, emellett – költséges tartásukra figyelemmel – a fácánokra és foglyokra, valamint engedély nélkül a más nemesek által a lakóhelyük körül saját használatra kihalított területeken.

A vadászati jog személyi és területi korlátozása egyrészt változást hozott a vadon való tulajdonszerzés szempontjából, mivel a jogosulatlan személy általi elejtés vagy elfogás e személy részére nem keletkeztetett tulajdonjogot.²¹ Másrészt a vadászati jog alanyi körének a nemesiségre való korlátozása a vad által okozott kár megtérítésére vonatkozó szabályozás kialakulása szempontjából is lényeges tényező volt, mivel attól kezdve, hogy a jobbágyok a legelterjedtebb és a terményeiket leginkább károsító vadakra nem vadászhattak, azaz a saját javaik védelmének és egyúttal az élelemszerzésnek e módjától elestek, egyre élesebben merült fel róluk az igény a vad által a mezőgazdaságban okozott kár kompenzálására, amire a jogi szabályozás először a felvilágosult abszolutizmus idején reagált.²²

Mária Terézia 1767. január 23-án kihirdetett úrbéri rendeletében a magyar jogban először jelent meg a vadkár fogalma,²³ amely a magyar jogi terminológiában mind a mai napig a vad által a mező- és erdőgazdálkodásban okozott kár megjelölésére szolgál.²⁴ A vadkár megtérítéséről ugyan az úrbéri rendelet még nem rendelkezett, de a jobbágyok vetéseiben és szőlőiben okozott vadkár megelőzése érdekében bevezette a vadászati robotot, amely azt jelentette, hogy a jobbágyok – a rájuk vonatkozó vadászati tilalom alóli kivételként – kötelesek voltak évi három napon a földesúr által biztosított fegyverrel és lőszerezellel vadászni, és ezt más szolgáltatással, pénzzel vagy terménnyel nem lehetett megváltani.²⁵ Ezt követően a Helytartótanács 1767. december 12-én körrendeletben rendelkezett az elszaporodott vadak által a jobbágyoknak okozott károk megtérítéséről, előírva, hogy a károsult adófizetők a földesuraktól arányos és igazságos kártérítést kapjanak, mivel egyes vármegyékben a földesurak olyan messzire mentek a va-

duk megőrzésében, hogy azok az adófizetők szőlőiben és vetéseiben súlyos károkat okoztak.²⁶ A Helytartótanács 1768. március 24-én a kártékony vadak elszaporodásának korlátozásáról szóló újabb körrendeletében előírta a helyhatóságoknak, hogy gondoskodjanak arról, miszerint a nemesek által kihalított területek ne az adózó nép vetéseinek és szőlőinek szomszédságában legyenek, valamint hogy a vadkárokkal szembeni könnyebb védekezés elősegítése érdekében a vadtenyésztést ne vigyék túlzásba.²⁷

A vadkárok megtérítésének kérdésével ezt követően II. József 1786. augusztus 21-i vadászati rendtartása foglalkozott, amely preambulumban egyrészt a földesúri jogok sértetlenül hagyását, másrészt a mezőgazdaságot ért hátrányok kiküszöbölését tűzte ki célul. A vadászati rendtartás értelmében a terményben, a szőlőben és a gyümölcsösben keletkezett vadkár a bekövetkezett kár mértékének megfelelően természetben vagy pénzben kellett megtéríteni. A vadászati rendtartásban jelent meg először a vadkár megállapítására vonatkozó külön eljárásrend, amelynek bevezetése mögött annak felismerése állt, hogy a vadkár esetében az időmúlás következtében jelentős bizonyítási nehézségek jelentkeznek (például a kárt okozó vad nyomai eltűnnek, a károsodott növényi kultúra továbbfejlődik, azt betakarítják, vagy más okból további kárt szenved), ezért a vadkár bekövetkezésének és összegének megállapítása csak abban az esetben lehet eredményes, ha arra a kár észlelését követő lehető legrövidebb időn belül, szakszerűen sor kerül.²⁸ Ezzel összhangban a vadászati rendtartás szerint a még látható és felmérhető kárt be kellett jelenteni a helyhatóságnak, amely az adott vagy a szomszédos községből származó pártatlan férfiakkal felbecsülte a kárt, és a helyszíni kárbecslésre meg kellett hívni az érintett uradalom vadászát is a kár összegének megállapítása és a kártérítés megfizetése érdekében.²⁹

II. József vadászati rendtartása rövid ideig volt hatályban, mivel az uralkodó 1790. január 28-án e rendeletét is visszavonta.³⁰ Ugyanakkor a vadászati rendtartás jelentős hatást gyakorolt az országgyűlés által kiküldött bizottság 1793. évi vadászati törvénytervezetére, bár az éppen a vadkár megelőzése és megtérítése kérdésében nem követte a vadászati rendtartás előírásait.³¹ A tervezet szerint ugyanis csak az lett volna köteles a vad által okozott kárt megtéríteni, aki a kárt okozó vadat szándékosan tenyész-tette, és annak megfelelő elkerítéséről nem gondoskodott, emellett a tervezet a vármegye kötelezettségévé tette volna annak megelőzését, hogy a vad elszaporodása a mezőgazdasági kár növekedésével járjon, ezért ennek veszélye esetén köteleznie kellett volna a földesurat a vadállomány csökkentésére.³² Ezzel szemben a vadkár megtérítésére vonatkozó szabályozást illetően lényegében II. József vadászati rendtartásának rendelkezéseit ismételte meg az erdélyi országgyűlés által kiküldött bizottság vadászat szabályozásáról szóló tervezete.³³

Ugyan nem vált törvénnyé, de az 1793. évi törvénytervezet jelentette az előfutárát – a vadászati jog szabályozása tekintetében lényegében az 1729. évi 22. tc. rendelkezéseit megerősítő – vadászatról és a madarászatról szóló 1802. évi 24. tc.-nek,³⁴ amely témánk szempontjából azért jelentős, mert a vad által okozott kár megtérítésének kér-

dését a magyar jogban először rendezte törvényi szinten.³⁵ A törvény értelmében az általa művelt területen a vadat a nemes és a jobbágy is lelőhette, a jobbágy azonban a vad elejtéséről haladéktalanul köteles volt értesíteni a vadtenyésztő urat, aki a vad által okozott kárt haladéktalanul végrehajtandó becsú szerint köteles volt teljes egészében megtéríteni. Ennek elmulasztása esetén a károsult – a jobbágyok részéről pedig a tiszti ügyész – pert indíthatott az alispán előtt a kár megtérítése érdekében. A vadkár megtérítése iránt tehát csak azzal szemben lehetett igényt érvényesíteni, aki a vadat tenyésztette, miközben a szabályozás annak nem tulajdonított jelentőséget, hogy a kárt milyen vadfaj egyede okozta.³⁶ A törvény a vadkárok megelőzését is érintette annyiban, amennyiben a vármegegyeknek jogot adott arra, hogy a földesurakat az elszaporodott vadállományuk csökkentésére vagy elrekesztésére kötelezzék, továbbá a ragadozó, valamint a vetésekre és a szőlőkre kártékony vadakra vadászatot rendeljenek el.

A jobbágyok vadászattól és madarászattól való eltiltását a jobbágyok hasznairól szóló 1836. évi VI. tc. is megerősítette. Ez alól azonban továbbra is kivételt képezett a vadászati robot, amelynek kapcsán a jobbágyi tartozásokról szóló 1836. évi VII. tc. az úrbéri rendelettel azonos rendelkezéseket tartalmazott. A vadkár megelőzésére és megtérítésére vonatkozó szabályokat pedig a mezei rendőrségről szóló 1840. évi IX. tc. fejlesztette tovább,³⁷ amely úgy rendelkezett, hogy a károsultnak a „nem tilos határban”, azaz a kihaló területen kívül jogában állt a kártévesztő vadat a károkozás helyén elfogni vagy elejteni akkor is, ha az tilosból vagy vadaskertből váltott ki, ellenben a „tilos határban” a vad elejtése nem volt számára megengedett, ugyanakkor a vad által tett kár és az okozott költségek megtérítésére igényt tarthatott.

4. A földtulajdonhoz kötött vadászati jog korszaka (1872–1945)

4.1. A vadásatról szóló 1872. évi VI. tc.

A rendi társadalmi és gazdasági viszonyokkal szemben a 19. század folyamán kibontakozó polgári fejlődés – ennek keretében különösen az úrbéri viszonyok felszámolása és a tulajdonviszonyokban az egykori jobbágyok földtulajdonhoz jutása révén bekövetkezett átalakulás – hatására a vadászattal kapcsolatos közgondolkodás is átalakult, ami a vadászati jog nemesi privilégiumként való fenntarthatatlanságának és a vadászati jog földtulajdonnal való szoros kapcsolatának hangsúlyozásában nyilvánult meg.³⁸ Ennek hatására elkerülhetetlen volt a vadászati jog megreformálását célzó jogalkotási munkálatok megindulása is, amelyek eredményeként megszületett a vadásatról szóló 1872. évi VI. tc.³⁹ A törvény jelentőségét az adta, hogy a vadászati jogot immár nem nemesi előjogként, hanem a földtulajdon részelemeként szabályozta, először mondván ki törvényi szinten,⁴⁰ hogy a vadászati jog a földtulajdon elválaszthatatlan tartozéka. A vadászati jog alanyává válás szempontjából tehát már nem a nemesi státusz, hanem a földtulajdonosi minőség volt releváns,⁴¹ ami azonban nem

jelentette azt, hogy a saját tulajdonát képező földön mindenki ténylegesen gyakorolhatta is ezt a jogot, mivel ehhez főszabály szerint arra volt szükség, hogy a földbirtok egy tagban vagy összefüggésben legalább száz hold (hozzávetőleg 57,5 hektár) kiterjedésű legyen.

A vadkár megtérítéséről a törvény úgy rendelkezett, hogy a fővadak, vagyis a szarvas, a dämvad és a vaddisznó által a vetésekben, ültetvényekben, vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért azon birtokos vagy haszonbérlo tartozott teljes kárpótlással, akinek vadászterületén a fővad „tenyésztett”, és ebből a célból a kárt annak bekövetkezésétől számított nyolc napon belül felvétel céljából be kellett jelenteni a hatóságnak. A bírói gyakorlat szerint a törvényi tényállásban szereplő „tenyésztés” megállapításához elegendő volt, ha a fővad vadászterületen való tartózkodásának természet adta feltételei adottak voltak.⁴² Az a birtokos vagy haszonbérlo azonban nem követelhetett kárpótlást, aki a szomszéd területén tenyésztő fővad lelövési jogát fenntartotta magának.⁴³

A ragadozó vagy kártékony állatok – vagyis a medve, a farkas, a róka, a hiúz, a vadmacska, a nyest, a vaddisznó, a borz, a tengeri (üregi) nyúl, a hörcsög, az ürge, a görény, a menyét, a nyuszt és a vidra – által okozott károkat nem kellett megtéríteni, mivel ezeket a birtokos bármikor elpusztíthatta. E körben a szabályozás szembeütnő és a jogirodalomban is kritizált ellentmondása volt, hogy a vaddisznó mind a fővadak, mind a ragadozó vagy kártékony állatok felsorolásában szerepelt, ezért bizonytalan volt, hogy az e vadfaj egyedei által okozott kárt meg kell-e téríteni.⁴⁴

4.2. A vadásatról szóló 1883. évi XX. tc.

Az 1872. évi VI. tc.-ben nem szabályozott vadászati életviszonyok rendezése érdekében került elfogadásra a vadásatról szóló 1883. évi XX. tc.,⁴⁵ amely szintén azon az elvi alapon állt, hogy a vadászati jog a földtulajdon elválaszthatatlan tartozéka. A törvény a saját földbirtokon gyakorolható vadászati jog feltételeként immár kétszáz hold (hozzávetőleg 117 hektár) egybefüggő területet követelt meg, ugyanakkor lehetővé tette, hogy az egy tagban legalább ötven hold területtel rendelkező földbirtokosok a vadászati jog gyakorlására egyesüljenek, azok a földbirtokosok pedig, akik nem tartoztak e rendelkezések hatálya alá, kötelesek voltak a vadászati jogot haszonbérbe adni, és ez vonatkozott a községekbe is a tulajdonukat képező földek tekintetében.

Anélkül, hogy a miniszteri indokolás ennek magyarázatát adta volna, a törvény két lényeges kérdésben eltért a vadkárra vonatkozó korábbi szabályozástól: egyrészt a vaddisznót már nem minősítette fővadnak, másrészt a vadkár megtérítésének feltételül nem a vad tenyésztését, hanem annak tenyésztését szabta.⁴⁶ Úgy rendelkezett, hogy a fővadak, vagyis a szarvas és a dämvad által a vetésekben, ültetvényekben, vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért teljes kárpótlással tartozik az a birtokos vagy haszonbérlo, akinek vadászterületén a fővad „tenyésztetik”. A kárt felvétel céljából továbbra is

annak bekövetkezésétől számított nyolc napon belül kellett bejelenteni a hatóságnak, de a törvény kimondta azt is, hogy a vetésekben okozott kár becslését mindig olyan időben kellett eszközölni, amikor az terménymennyiségben megállapítható volt, továbbá rendelkezett arról is, hogy a kárt természetben vagy pénzértékben lehetett megtéríteni. Ha a károsult a kárbecslési eljárást követően bírósághoz fordult, a bíróság nem volt kötve a községi előjáróság által végzett kárbecslés eredményéhez.⁴⁷

A törvény megfogalmazása szerint a fővadak által okozott kárt a vadászterület birtokosa vagy haszonbérelője volt köteles megtéríteni. Figyelemmel arra, hogy a kár megtérítésére vonatkozó kötelezettség a vadászati joggal kapcsolatban került szabályozásra, a kötelezettség alanyára vonatkozó törvényi rendelkezést a bírói gyakorlat úgy értelmezte, hogy a fővadak által okozott kárt az volt köteles megtéríteni, aki a vadászati jogot gyakorolta. Ezért olyan esetben, amikor a vadászati jog önálló haszonbérlet tárgya volt, a vadászterület haszonbérelője alatt a vadászati jog haszonbérelőjét kellett érteni, míg egyéb esetekben a kár megtérítésének kötelezettsége a vadászterület tulajdonosát terhelte.⁴⁸

Mivel a fővadak törvényi felsorolása taxatív volt, a vadászterület birtokosa vagy haszonbérelője nem volt köteles megtéríteni a felsorolásban nem szereplő állatok – például az apróvadak, úgymint az őz vagy a mezei nyúl – által okozott kárt.⁴⁹ Megjegyzést érdemel ugyanakkor, hogy a 4904/1918. M. E. számú rendelet a medvét és a vad-disznót is a fővadak körébe sorolta, de e jogszabályt az 5230/1922. M. E. számú rendelet hatályon kívül helyezte.⁵⁰ A jogirodalomban megjelent egyik álláspont szerint a törvényi felsorolásban nem szereplő állatfajok egyedei által okozott kárért a magánjog általános szabályai szerint sem lehetett igényt érvényesíteni, mivel annak ellenére, hogy a vad a vadászatra jogosult kizárólagos elsajátítási jogosultsága alá tartozott, uratlan jószágként a tulajdonjog szoros szerkezete és a károkozás elhárítására alkalmas tulajdonosi rendelkezés lehetősége nem érvényesült felette, azaz a vadászatra jogosult a vaddal nem volt olyan kapcsolatban, mint a gazda az általa tartott állattal, így a vad kártételéért is csak a speciális törvényi rendelkezésben megállapított esetben volt köteles helytállni.⁵¹ Ezzel szemben olyan álláspont is ismert volt, amely szerint a törvényben fel nem sorolt vadak által okozott kárért, valamint a fővadak által a vetéseken, ültetvényen, vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakon kívül okozott kárért a vadászatra jogosult az általános szabályok szerint felelt, ha vétkessége és állattartói minősége megállapítható volt.⁵²

A vadkárért való helytállás szempontjából további lényeges kérdés volt, hogy mi minősült a fővad vadászterületen való tenyésztésének. A bíróságok egy része a tenyésztés fogalmát olyan tervszerű, szándékos és huzamos magatartásként értelmezte, amelynek eredménye a fővad vadászterületen való tartózkodása és szaporodása volt.⁵³ A bírói gyakorlatban ugyanakkor megjelent egy kiterjesztő értelmezés is, amelyet jogegységi döntvényében a Magyar Királyi Kúria is megerősített.⁵⁴ Eszerint a tenyésztés nemcsak abban az esetben volt megállapítható, ha a birtokos vagy a haszonbérelő a fővad vadászterületen

való tartózkodásának állandósítása vagy szaporodásának elősegítése érdekében a köztapasztalat szerint erre alkalmas tevékenységet fejtett ki (például elkerítés, etetés, sózók felállítása), hanem akkor is, ha ugyanezt lehetővé tevő mulasztást valósított meg. Az a tény tehát önmagában nem adott alapot a felelősség megállapítására, hogy egy vadászterület a kiterjedésénél vagy természeti adottságainál fogva biztosította a fővad számára az állandó jelleggel való tartózkodáshoz és szaporodáshoz szükséges feltételeket, és ott a fővad nagyobb számban előfordult. Ha azonban ezen túlmenően a birtokos vagy a haszonbérelő a vadászathoz fűződő gazdasági és egyéb érdekei szolgálatában az általános vadvédelmi rendelkezéseken túlmenően kímélettel mozdította elő a fővad tartózkodásának állandósulását, a tenyésztés megállapítható volt.⁵⁵ A bírói gyakorlat szerint a birtokos és a használó nemcsak a vadászterületen bekövetkezett kárt, hanem az onnan kiváltott fővad által okozott kárt is köteles volt megtéríteni, mivel megdönthető vélelem szolgált emellett, hogy valamely vadászterületről előtörő vadat azon a területen tenyésztették.⁵⁶

A fővadak kártételének megtérítésére vonatkozó kötelezettség jogi természetét és a kártelepítési rendszerben elfoglalt helyét illetően a jogtudomány képviselői különböző álláspontokat foglaltak el.⁵⁷ Az egyik – például Szigeti által képviselt – nézet szerint a törvény vétkességtől független, azaz tárgyi felelősséget állapított meg a fővad tenyésztése mint egyébként megengedett magatartás alapján, a vadászterületek ugyanis a szomszédos ültetvények szempontjából különös veszéllyel jártak, így a társadalmi igazságosság is azt követelte meg, hogy a vadászterület birtokosa vagy haszonbérelője arra tekintet nélkül térítse meg a vad által a környező lakosság gazdasági tevékenységében okozott kárt, hogy a vad tenyésztése a tervszerű tevékenységének eredménye vagy a vadászat révén csupán élvezi annak előnyeit, hogy a vad a vadászterületén él és szaporodik.⁵⁸ A felelősség objektív jellegét támasztotta alá a bírói gyakorlatban megjelent azon álláspont is, amely szerint a vadkár megtérítésére azért a vadászterület birtokosa vagy haszonbérelője köteles, mert a fővad tenyésztésében jelentkező gazdasági előny élvezetére ő jogosult, így a vadkár megtérítésének kötelezettsége ezzel az előnnyel a dolog természete szerint kapcsolatos kötelelem, amely attól függetlenül terheli a birtokost, illetve a haszonbérelőt, hogy a vadászterületét a vad kiváltásának megakadályozására alkalmas kerítéssel körbekerítette-e vagy sem,⁵⁹ és a kár megtérítésére vonatkozó kötelezettsége akkor is terheli, ha nem jogosult a területén lévő minden vadat kilőni.⁶⁰

A másik – Marton által képviselt – álláspont szerint a fővadak kártételéért való felelősség esetén nem objektív felelősségről volt szó, hanem azt azok közé a kisajátítás-szerű esetek közé kellett sorolni, amikor a jogalkotó egy népgazdasági szempontból fontos üzemnek felhatalmazást ad arra, hogy az okozott károk megtérítésének kötelezettsége mellett mások, például szomszédjai vagyoni jogainak sérelmével is folytathassa üzemi tevékenységét, hasonlóan a vízjogi, az erdészeti és a bányászati törvények által adott igénybevételi jogosultságokhoz. Marton álláspontja értelmében ebben az esetben a vadászatra jogosult

tat direkt felelősség terhelve, amelyet a jogalkotó annak a kisajátításszerű jogosultságnak az ellensúlyozásaként állapított meg a terhére, hogy bizonyos vadakat tenyészthet oly módon, hogy a szomszédos érdekeltek a vadászati jog folytán meg vannak fosztva a vad kártételeivel szembeni közvetlen védekezés lehetőségétől, mivel a fővadat – a ragadozó vagy kártékony állatoktól eltérően – a földbirtokos nem pusztíthatja el. Rámutatott, hogy mivel a vadászatra jogosult tudja, hogy a tenyésztett vad kárt fog okozni, részéről nem vétlen, hanem szándékos magatartásról, nevezetesen mások javainak szándékos, kisajátításszerű igénybevételéről van szó, amely csak a kár megtérítésének feltétele mellett nem jogellenes. Álláspontja szerint éppen az különbözteti meg a fővad által okozott kárért való felelősséget a veszélyes üzemi felelősségtől, hogy ebben az esetben nem az üzemberendezés hiányos, hanem a kár a normális üzemi működéssel együtt jár.⁶¹

Az 1883. évi XX. tc. értelmében a ragadozó vagy kártékony állatok – úgymint a medve, a farkas, a róka, a hiúz, a vadmacska, a nyest, a vaddisznó, a borz, a tengeri nyúl, a hörcsög, az ürge, a görény, a menyét, a nyuszt és a vidra – kártételeit nem kellett megtéríteni, mivel ezek a föld birtokosa által bármikor elpusztíthatók voltak. Bár a jogszabálysöveg e rendelkezés alól nem állapított meg kivételt, a bírói gyakorlat a törvény szelleméből levezette, hogy a rendelkezés nem volt alkalmazható, azaz a vadászterület birtokosának kártérítési felelőssége a törvény alapján megállapítható volt abban az esetben, ha a ragadozó vagy kártékony állatokat saját maga tenyésztette vagy vétkes tevékenységével, illetve mulasztásával a ragadozó vagy kártékony állatok nagyobb mérvű elszaporodását okozta.⁶² A vaddisznó kártételeinek megelőzése érdekében maga a törvény is előírta, hogy az olyan vidékeken, ahol a vaddisznó nagyobb mérvű kárt okoz, azt a vadászterüle-

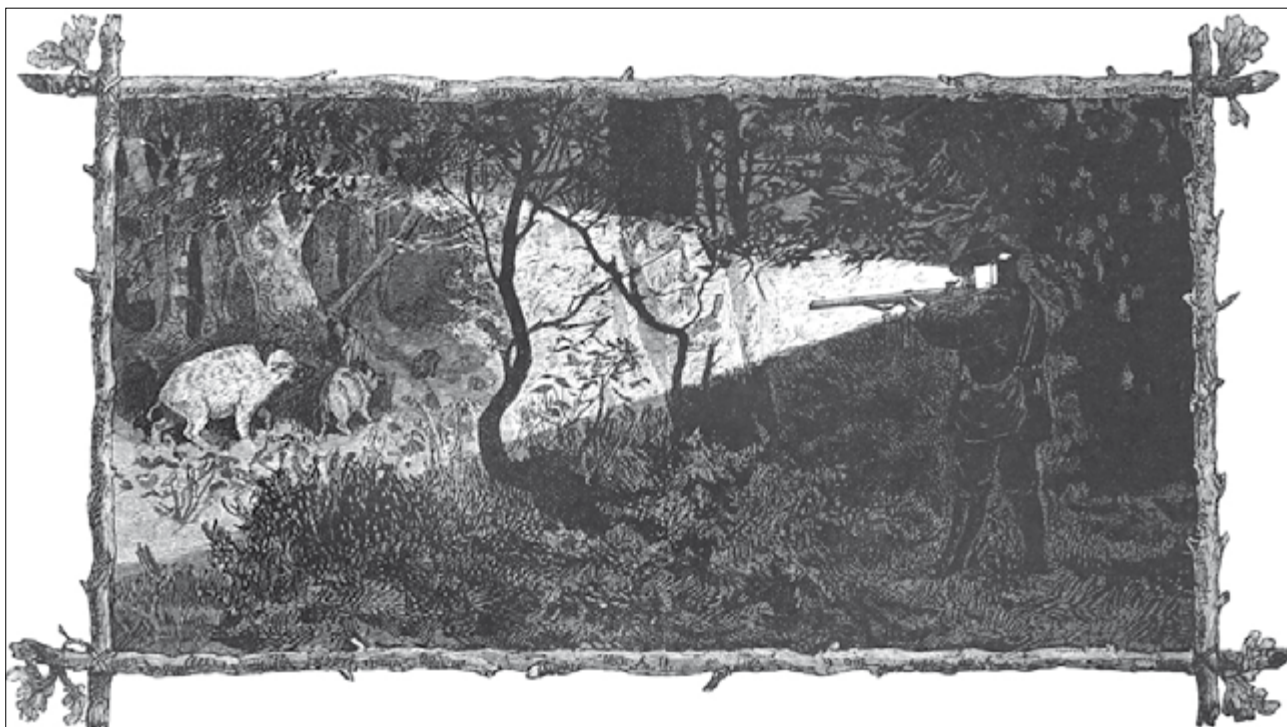
tek tulajdonosai, illetve bérlői kötelesek voltak lehetőleg pusztítani, és ha e kötelezettségüknek hatósági figyelmeztetés ellenére sem tettek eleget, hivatalból való vadászatot kellett elrendelni.

5. Az államot megillető vadászati jog korszaka (1945–1997)

5.1. A 4640/1945. (VII. 14.) ME rendelet a vadászat szabályozása tárgyában

A vadkár megtérítésének szabályait – a Tanácsköztársaság idején a Népgazdasági Tanács által a vadászati jog tárgyában elfogadott 95/1919. számú rendeletről eltekintve – az 1883. évi XX. törvénycikk rendezte egészen 1945-ig,⁶⁴ amikor a földreformról szóló 1945. évi VI. törvény a nagybirtokrendszer felszámolásával és a parasztság földhöz juttatásával lényeges változást idézett elő a földek tulajdoni és használati viszonyaiban.⁶⁵ A földreform eredményeként az ország mezőgazdasági területeinek 34,5%-a, 3 222 800 hektár került új tulajdonoshoz: 60%-ban természetes személyekhez, főként mezőgazdasági bér munkásokhoz és törpebirtokosokhoz, 40%-ban pedig az állam, a községek vagy a szövetkezetek tulajdonába.⁶⁶ Az önálló vadászterületet alkotó földterületek felaprózódása és jelentős részben köztulajdonba kerülése következtében a vadászati jog és ezzel összefüggésben a vadkárért való helytállás is új szabályozást igényelt.⁶⁷

Az új szabályokat a vadászat szabályozása tárgyában kiadott 4640/1945. (VII. 14.) ME rendelet állapította meg, amelynek legjelentősebb újításaként a vadászati jog a magyar államra szállt át, így a vadászati jog és a földtulajdon különváltak egymástól.⁶⁸ Ennek folyományaként az 1945.

„Vadászlampa, magnesium-világítással.” Illusztrált leírás a Vadászlap 1883. évi 5. számából⁶³

évi ME rendelet hatálybalépésével a fennálló vadászati haszonbérleti szerződések megszűntek, a földbirtokosok földjeikkel a vadászati jog gyakorlására nem egyesülhettek, a vadászat pedig csak a földművelésügyi miniszter által jóváhagyott alapszabállyal rendelkező vadásztársaságok tagjai számára volt megengedett.

Összhangban azzal, hogy a vadászati jog állami monopóliummá vált,⁶⁹ és az annak hasznosításából származó jövedelem is az államot illette meg, a rendelet a szarvas, a dämvad, valamint a vaddisznó által a mező- és erdőgazdaságban okozott kárért a kincstár teljes kártérítési kötelezettségét állapította meg, és a vadkár megtérítésével kapcsolatban felmerülő állami kiadások fedezésére a nagyvadas vadászterületek haszonbérleti és a lötvadkereskedők számára vadkárjárulék fizetését írta elő. A rendelet értelmében minden községben, amelynek határában vadkár fordult elő, évente vadkárbecslő bizottságot kellett alakítani, amelynek két tagját a károsultak, egy tagját az érintett vadászterületek tulajdonosai, illetőleg haszonbérleti választották, egy tagját pedig a vármegyei vadászati felügyelő jelölte ki. Ha a vadkárbecslő bizottság a kár összegében nem tudott megegyezni, a károsult igényét a törvény rendes útján érvényesíthette.

Az 1945. évi rendelet vadkár megtérítésére vonatkozó szabályozásának pozitívumaként volt értékelhető, hogy a vaddisznó ismét azok közé a vadfajok közé került, amelyek egyedeinek kártételei vadkárnak minősültek, emellett a vad tenyésztése már nem volt feltétele a vadkár megtérítésének, hanem a vad kártétele önmagában megalapozta a kár megtérítése iránti igényt, mindezek következtében pedig a megtérítendő károk köre bővült.⁷⁰ Ugyanakkor a rendelet hiányossága volt, hogy nem rendelkezett a vadkár megelőzéséről, illetőleg abban semmilyen módon nem tette érdekeltté az érintetteket.⁷¹

5.2. A nagyvadak kártétele elleni kötelező védekezésről és a gazdaságban okozott vadkár megtérítéséről szóló 138/1950. (V. 13.) MT rendelet

Az utóbbi felismerés vezetett az 1950. május 13-án hatályba lépett, a nagyvadak kártétele elleni kötelező védekezésről és a gazdaságban okozott vadkár megtérítéséről szóló 138/1950. (V. 13.) MT rendelet elfogadásához, amely a vadkár elhárítása érdekében a földművelésügyi miniszter által külön utasításban megállapított védekező intézkedések megtételére kötelezte egyrészt a mező- vagy erdőgazdasági ingatlan művelőjét, ha területén nagyvad – azaz szarvas, dämvad vagy vaddisznó – kárt okozhatott, másrészt a vadásztársaságot, amelynek vadászterületén a nagyvad élt.⁷²

Az 1950. évi rendelet az ingatlan művelőjének a vadkár megelőzésében való érdekelttségét annak kimondásával is fokozta, hogy a mezőgazdasági terményekben esett kárért az államtól csak akkor volt jogosult kártérítésre, ha a védekezési kötelezettségének eleget tett, de mégis vadkárt szenvedett. A vadásztársaság esetén pedig a védekezési kötelezettség teljesítése elmulasztásának jogkövetkezmé-

nye az volt, hogy a haszonbérleti szerződésben megállapított vadkárjárulékon felül a mulasztásával okozott kár összegének megfelelő további járulékot volt köteles fizetni. Mindemellett a rendelet a magyar jogtörténetben egyedülálló módon büntetőjogi rendelkezéssel is elő kívánta mozdítani a vadkárrel szembeni védekezés hatékonyságát,⁷³ mivel a vadkárrelhárítási kötelezettség teljesítésének elmulasztását hat hónapig terjedő elzárással büntethető kihágásnak minősítette. Az utóbbi és azon tényről eltekintve, hogy a rendelet a vad által az erdőgazdálkodásban okozott kárt nem minősítette vadkárnak, előrelépést jelentett, hogy a rendeletben először jelent meg jogszabályi szinten az elsődlegesen a vadászatra jogosultat, másodlagosan a földhasználót terhelő vadkármeelőzési kötelezettség, illetve a vadászatra jogosult és a földhasználó e téren való együttműködési kötelezettsége.⁷⁴

A rendelet további újítása volt, hogy újraszabályozta a vadkár megtérítése iránti igény eljárási rendjét is annak kimondásával, hogy a vadkár ügyében a községi és városi tanácsok jártak el, a kártérítési igényt pedig a községi (városi) tanácshoz a kártételtől számított három nap alatt be kellett jelenteni, míg a határidőn túl bejelentett kárigényt nem lehetett figyelembe venni. A tanács feladata a kártételnek és a kártérítés összegének a megállapítása volt, a kármeelőzési és kárbecslő eljárásról pedig jegyzőkönyvet kellett felvenni, amely a tanács javaslatát tartalmazta. A jegyzőkönyvet haladéktalanul meg kellett küldeni a megyei tanács végrehajtó bizottsága mezőgazdasági osztályának, amely a kártérítés összegét véglegesen megállapította, és intézkedett annak kifizetése iránt. A rendeletnek ez a rendelkezése tehát megszüntette a vadkár megtérítése iránti igény bírói úton való érvényesítésének lehetőségét, és kizárólagossá tette a közigazgatási eljárásban történő igényérvényesítést.⁷⁵ Ennek kapcsán megjegyzést érdemel, hogy a rendelet hat hónapig terjedő elzárással büntethető kihágásnak minősítette a valóságnak meg nem felelő mértékű vadkár megállapításában való szándékos közreműködést is.

5.3. A vadászatról és a vadgazdálkodásról szóló 1957. évi 43. törvényerejű rendelet

Az MT r. szabályozását az 1957. augusztus 1-jén hatályba lépett, a vadászatról és a vadgazdálkodásról szóló 1957. évi 43. törvényerejű rendelet váltotta fel, amelynek célja a vadgazdálkodásnak és a vadászatnak a népgazdaság, különösen a mező- és erdőgazdaság szocialista fejlesztése követelményével összhangban való szabályozása volt. Az 1957. évi tvr. fenntartotta, hogy a vadászati jog az ország területén az államot illeti meg, amely e jogát állami gazdaságok és erdőgazdaságok útján saját kezelésében, vadásztársaság részére történő haszonbérbeadással, termelőszövetkezet használatába adással vagy bérkilövés útján hasznosíthatta. A tvr. jelentős újítása volt, hogy a természetes szabadságában élő vad *res nullius* jellegét megszüntetve⁷⁶ kimondta, hogy a vad a nép vagyónaként az állam tulajdona, míg a vadászatra jogosult által a vadászterületén elejtett, elfogott, illetve az elhullott vad a

vadászatra jogosult szerv tulajdonába kerül. A vad tulajdonjogát rendező ezen szabályokat az 1960. május 1-jén hatályba lépett Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régí Ptk.) is megismételte.⁷⁷

A tvr. a vadászatra jogosultat kötelezte minden szükséges intézkedés megtételére annak érdekében, hogy a területén tenyésztő szarvas, dám és vaddisznó a vadászterületen és a környező területeken a mezőgazdaságban ne okozzon kárt. Ennek keretében a vadászatra jogosult köteles volt a vadászterületet megfelelő berendezésekkel ellátni, a vadállományt a helyes vadgazdálkodás arányainak megfelelő szinten tartani, a túlságosan elszaporodott vadállományt a szükséghez képest csökkenteni, valamint a kártételek idején a veszélyeztetett területek védelmében hathatósan közreműködni. A mező- vagy erdőgazdasági ingatlan tulajdonosa vagy használója, ha területén a nagyvad kárt okozhat, köteles volt a vadkárelhárításban a szükséges mértékben részt venni, és kárának megtérítésére továbbra is csak akkor tarthatott igényt, ha e kötelezettségének eleget tett. A kárigény a tvr. szerint is kizárólag közigazgatási eljárásban volt érvényesíthető, amelynek részletes szabályait a tvr. végrehajtásáról szóló 5/1958. (II. 13.) FM rendelet rendezte.⁷⁸

A vadkárrért való helytállás szempontjából a korábbi szabályozáshoz képest a tvr. legjelentősebb újítása az volt, hogy megszüntette az állam vadkárrért való helytállási kötelezettségét,⁷⁹ vagyis a vadkárt immár nem a kincstár, hanem a károsult tulajdonában vagy használatában lévő mezőgazdasági ingatlan határos nagyvadas vadászterületet kezelő állami gazdaság, erdőgazdaság vagy vadgazdaság, ha pedig az ilyen terület vadásztársaság haszonbérletében állt, a vadásztársaság volt köteles megtéríteni, kivéve a bérkilövésre alakult vadásztársaságot. Az állam közvetlen részvétele azonban teljesen nem szűnt meg a vadkár megtérítésében, mivel a vadászterületet haszonbérli vadásztársaság terhére felmerült vadkártérítést az állam előlegezte, és azt a vadásztársaság a kifizetését követően legközelebb esedékes haszonbérrel együtt volt köteles az állam javára megfizetni.

5.4. A vadgazdálkodásról és a vadászatról szóló 1/1962. (II. 9.) Korm. rendelet

A tvr. az erdőkről és a vadgazdálkodásról szóló 1961. évi VII. törvény 1962. július 1-jei hatálybalépéséig maradt hatályban, amelynek szabályozása szintén a vad állami tulajdonára és az egész ország területén az államot megillető – az állami erdőgazdaságok, állami vadgazdaságok és állami gazdaságok útján vagy vadásztársaság részére való haszonbérbeadás útján gyakorolható – vadászati jogra épült. Az 1961. évi törvény a vadkár megtérítésének szabályait kezdetben csak annyiban rendezte, hogy előírta, azokat külön minisztertanácsi rendeletben kell megállapítani, az e felhatalmazás alapján megalkotott jogszabály pedig a vadgazdálkodásról és a vadászatról szóló 1/1962. (II. 9.) Korm. rendelet volt.

A Korm. rendelet egyik újítását az jelentette, hogy a vadkár fogalmát a mufilon által okozott kárra is kiterjesztette,

kimondva, hogy a vadászatra jogosított felelős a szarvas, a dám, a vaddisznó és a mufilon életmódja (legelés, rágás, taposás, kéreghántás és túsás) folytán a mezőgazdaságban keletkezett kárért.⁸⁰ A Korm. rendelet jelentős vívmánya volt továbbá, hogy a magyar jogban elsőként rendelkezett a vad által a mezőgazdaságon kívül okozott kárról,⁸¹ amikor a vadászatra jogosult felelősségét állapította meg az e vadfajok által vadászaton kívül személyekben és dolgokban okozott egyéb kárért is azzal, hogy nem köteles az ilyen kárt megtéríteni, amennyiben azt a károsult vagy más személy felróható magatartása okozta.

Rendelkezett arról is, hogy a vadászatra jogosult nem felelős a vad által az erdőgazdálkodásban okozott kárért, továbbá a rendeletben fel nem sorolt vadfajok által vadászaton kívül személyekben és dolgokban okozott kárért, a bérkilövésre alakult vadásztársaságot és a bérkilövésre szerződött magánszemélyt pedig kárterítési felelősség a vadkárrért és a vadászaton kívül személyekben és dolgokban okozott egyéb kárért sem terhelte. A Korm. rendelet szóhasználatával ellentétben a jogirodalom hangsúlyozta, hogy a vad által okozott kár megtérítése továbbra sem felelősségi alapon történt, mivel e kötelezettség nem a vadászatra jogosult jogellenes magatartásának következménye volt, hanem lényegében arról volt szó, hogy a jogalkotó az emberi magatartástól független károsodás következményeit arra a személyre hárította, akinek érdekkörében a károsodást előidéző helyzetből fakadó előnyök jelentkeztek.⁸²

A Korm. rendelet a korábbiaknál részletesebben szabályozta a nagyvadas vadászterületet kezelő, illetve használó vadászatra jogosultat és – a vadkár legkisebb mértékére való szorításához fűződő népgazdasági érdekre tekintettel – a mezőgazdasági ingatlan kezelőjét, illetve használóját terhelő vadkármegelőzési kötelezettséget. E szabályok értelmében a vadászatra jogosult köteles volt a vadászterület veszélyeztetett mezőgazdasági területein a termények őrzéséről a vad elriasztásával gondoskodni, a vad részére a károsítás idején megfelelő élelmet biztosítani, a károsítás veszélyét a földhasználó tudomására hozni, és őt vadkármegelőzési kötelezettségére figyelmeztetni, valamint rendszeres vadkárelhárító vadászaton tartani. A mezőgazdasági ingatlan kezelője, illetve használója pedig köteles volt a veszélyeztetett termények őrzésében és a vad elriasztásában közreműködni. A Korm. rendelet rendelkezett arról is, hogy a vadászatra jogosult és a földhasználó írásbeli megállapodást köthettek arról, hogy a jogszabályban meghatározott kötelezettségeiken belül adott területekre milyen feladatok terhelik őket.

A Korm. rendelet lehetővé tette az ún. vadkárátalány kikötését is, vagyis a felek megállapodhattak abban, hogy a vadászatra jogosult vadkártérítés fejében és az őrzésben, elriasztásban való közreműködésért meghatározott pénzüsszeget fizet a földhasználó részére, aki ezen felül vadkár térítése fejében a vadászatra jogosulttal szemben egyéb igényt nem érvényesíthetett. A Korm. rendelet kimondta, hogy a földhasználó abban az esetben igényelhetette a kára megtérítését, ha annak ellenére szenvedett vadkárt, hogy a vadkár elhárítására, illetve csökkentésére vonatkozó kötelezettségének eleget tett, és a vadászatra jogosulttal vadkárátalány fizetésében előre nem állapodott meg.

A Korm. rendelet a vadkár iránti igény érvényesítésének eljárásrendjét is részletesen szabályozta. A károsultnak a vadkár megtérítése iránti igényét továbbra is a községi, illetve városi tanács végrehajtó bizottsága által alakított vadkárbecslő bizottság elnökéhez kellett bejelentenie a kártételtől számított öt nap alatt, az e határidőn túl bejelentett kárigeny pedig nem volt figyelembe vehető. A kárbejelentéstől számított tíz napon belül a bizottság a helyszínen előzetes kárbecslési eljárást folytatott le, és az eljárásról jegyzőkönyvet vett fel, amelynek a vadkárrért való felelősség és a kár megállapítása szempontjából fontos minden adatot tartalmaznia kellett. A kártérítést az érvényes hatósági szabad felvásárlási árak alapulvételével kellett megállapítani, és a kártérítés összegéből le kellett vonni azokat a költségeket, amelyek a kiesett terméssel kapcsolatban a betakarításig felmerültek volna.

A bizottság a jegyzőkönyvet a megyei mezőgazdasági szakigazgatási szervnek küldte meg, amely elrendelte a kártérítésnek a károsult részére való megfizetését. A megyei mezőgazdasági szakigazgatási szerv határozata ellen államigazgatási úton fellebbezésnek nem volt helye, de a Korm. rendelet lehetővé tette a határozat jogszabálysértésre hivatkozással történő megtámadását a bíróság előtt. E keresetet a földhasználó az általános elévülési idő alatt indíthatta meg a vadászatra jogosulttal szemben, és mivel a Legfelsőbb Bíróság világossá tette, miszerint polgári jogi és nem közigazgatási jogi igényről volt szó,⁸³ a bíróság a polgári peres eljárás szabályai szerint eljárva nem a határozat jogszerűségéről döntött, hanem érdemben elbírált a vadkár megtérítése iránti igényt.⁸⁴

5.5. Az erdőkről és a vadgazdálkodásról szóló 1961. évi VII. törvény

A Korm. rendelet 1970. december 31-ig volt hatályban, 1971. január 1-jén ugyanis hatályba léptek az 1970. évi 28. törvényerejű rendelettel módosított EVT. vadkárakra vonatkozó rendelkezései. Az EVT. egységesen rendezte a vadkárt, valamint a vad által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott kárt, amikor úgy rendelkezett, hogy a vadászatra jogosult köteles megtéríteni a szarvas, a dám, a vaddisznó és a muflon által a mezőgazdaságban, valamint a mezei nyúl által a gyümölcsösökben okozott kárt (azaz a vadkárt), továbbá bármely hasznos vad és – a nem hasznos vadak közül – a vaddisznó által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott kárt, kivéve azt a kárt, illetőleg a kárnak azt a részét, amely a károsult felróható magatartásának a következménye volt.

A szabályozás újítása volt, hogy a vadkár fogalmának a mezei nyúl által a gyümölcsösökben okozott kárra való kiterjesztésével bővült azon állatfajok köre, amelyek kártételeit a vadászatra jogosult köteles megtéríteni. Emellett a vadkár megtérítésére vonatkozó kötelezettség továbbra sem felelősségi alapon terhelte a vadászatra jogosultat, aki számára a törvény kimentési lehetőséget egyáltalán nem biztosított, és mindössze a kármegosztásra alapot adó felróható károsulti közrehatás bizonyítása esetén nem volt köteles a teljes vadkárt megtéríteni.⁸⁵ A bírói

gyakorlat is hangsúlyozta, hogy a vadászatra jogosultnak feltétlen helytállási (kártalanítási) kötelezettsége állt fenn a vad által okozott kárért, amely kötelezettség csak annyiban nem terhelte, amennyiben a kár a károsult felróható magatartásával állt okozati összefüggésben.⁸⁶

A közúti gépjárművek elterjedésével a vad által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott károk tipikus esetévé a vad és a közúton közlekedő gépjármű összeütközése vált, amelyből eredő károkat a bírói gyakorlat az EVT. alapján kezdetben akként rendezte, hogy – a gépjármű veszélyes üzemi jellegét figyelmen kívül hagyva – a vadászatra jogosultat kötelezte a gépjárműben keletkezett kár megtérítésére, és ő volt köteles viselni a vad elpusztulása folytán bekövetkezett saját kárát is.⁸⁷ Ezen a gyakorlaton a Legfelsőbb Bíróság változtatott, amikor az ún. vadütközéses eseteket a régi Ptk. 346. §-ának a veszélyes üzemek találkozására vonatkozó szabályai szerint rendelte megítélni, azon az elvi alapon, hogy a vadkárrért való helytállás és a veszélyes üzemi felelősség szabályozása hasonló, mivel sem a vadászatra jogosult, sem az üzemeltető nem mentheti ki magát a helytállás alól véltenségek bizonyításával, de egyikük sem köteles megtéríteni a kárt annyiban, amennyiben az a károsult felróható magatartásának következménye volt. A Legfelsőbb Bíróság szerint a hasonló szabályozást az alapul fekvő társadalmi viszonyok és a szabályozással elérni kívánt célok közötti hasonlóság tette indokolttá, mivel mind a vad szabad mozgása, mind a fokozott veszéllyel járó tevékenység – vétkesség nélkül is – gyakori kárforrás, amelyből következően a károkozással szemben mindkét esetben fokozott védekezésre van szükség. Rámutatott, hogy a jogalkotó szándéka nem irányulhatott arra, hogy vad és gépjármű ütközése esetén a gépjármű üzemeltetőjének fokozott felelőssége szinte teljesen elenyésszen pusztán azért, mert a vadászatra jogosultat kimentést nem tűró helytállási kötelezettség terheli, ez ugyanis szemben állna azokkal a jogpolitikai megfontolásokkal, amelyre tekintettel a fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatóját az általánosnál szigorúbb felelősség terheli.⁸⁸

Ami az erdei vadkárt illeti, az EVT. megalkotása idején azért nem volt szükséges kimondani a vadászatra jogosult erdei vadkárrért fennálló helytállási kötelezettségét, mert az erdők többsége állami tulajdonban vagy – szintén állami erdészeti kezelés alatt álló – szövetkezeti tagi vagy részaránytulajdonban voltak, a rendszerváltást követően azonban az erdők jelentős része magántulajdonba került, ami miatt az erdei vadkárakra vonatkozó szabályozás nem volt fenntartható.⁸⁹ Ez vezetett ahhoz, hogy az EVT-t módosító 1995. évi XXI. törvény 1995. április 15-étől a vadkár fogalmát és ezáltal a vadászatra jogosult vadkárrért való helytállási kötelezettségét ismét kiterjesztette az ún. erdei vadkárakra,⁹⁰ annak kimondásával, hogy a vadászatra jogosult köteles megtéríteni a szarvas, a dám, a vaddisznó, a muflon által a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban, valamint a mezei nyúl és az őz által a szőlőben, a gyümölcsösben, az erdősítésben, valamint a csemetékertben okozott kárt.⁹¹

6. A szabályozás alakulása 1997 után

A rendszerváltást követően a tulajdonosi szerkezet átalakulása, így különösen az állami tulajdonban lévő mező- és erdőgazdasági hasznosítású ingatlanok megfoghatósága nemcsak az erdei vadkár megtérítésére vonatkozó kötelezettség előírását tette szükségessé, hanem azt is kérdésessé tette, hogy a vadászati jog egyáltalán fenntartható-e az államot megillető jogosultságként.⁹² Az 1997. március 1-jén hatályba lépett, a vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény (a továbbiakban: Vtv.) végül visszatért a földtulajdonhoz kapcsolódó vadászati jog koncepciójához, mivel úgy rendelkezett, hogy a vadászati jog az ingatlanon fennálló tulajdonjog elválaszthatatlan részeként a vadászterületnek nyilvánított földterület tulajdonosát illeti meg.⁹³ A törvény kimondta, hogy ha a vadászterületnek egy tulajdonosa van, ő a vadászati jogot önállóan gyakorolja, míg ha a vadászterület több személy tulajdonában áll, őket társult vadászati jog illeti meg.⁹⁴ Az önálló vadászati jog jogosultja e jogát közvetlenül is gyakorolhatja, a társult vadászati jog azonban kizárólag haszonbérlet útján gyakorolható,⁹⁵ és ez esetben vadászatra jogosultnak is a haszonbérletet kell tekinteni.⁹⁶

A Vtv. a vad által okozott kárért való helytállás tekintetében több újdonságot is hozott. Egyrésztől újradefiniálta a vadkár fogalmát, kimondva, hogy a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, valamint a muflon által a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban, továbbá az őz, a mezei nyúl és a fácán által a szőlőben, a gyümölcsösben, a szántóföldön, az erdőszéleken, valamint a csemetékertben okozott kár öt százalékot meghaladó része minősül vadkárnak.⁹⁷ Ezzel a törvény bővítette a vadkár fogalma alá sorolható károkozások körét, egyúttal azonban önrészt is telepített a károsultra.⁹⁸ Az önrész bevezetése mögött az a szemléletbeli változás állt, amely szerint a vadon élő állatok nemcsak gazdasági, hanem esztétikai, tudományos és kulturális értékek hordozói is,⁹⁹ így függetlenül attól, hogy a vadgazdálkodás haszna a vadászatra jogosultnál jelentkezik, a vad megőrzése a földhasználónak is érdeke. Ez még hangsúlyosabbá vált a 2015. évi CLXXXIII. törvény alapján 2017. március 1-jén hatályba lépett módosítással, amely az önrész mértékét tíz százalékra emelte, és természetes önfenntartási értéknek nevezte el,¹⁰⁰ valamint egyértelművé tette, hogy ezzel a károsult a megújuló természeti erőforrásnak és nemzeti vagyonnak minősülő vadállomány életfeltételeinek kielégítéséhez járul hozzá.¹⁰¹

Másrésztől a Vtv. a korábbiaknál pontosabban szabályozta, hogy ki a vadkár megtérítésére vonatkozó kötelezettség alanya. Kimondta ugyanis, hogy a vadkár megtérítésére az köteles, aki a kárt okozó vad vadászataira jogosult, és akinek vadászterületén a károkozás bekövetkezett, illetőleg akinek vadászterületéről a vad kiváltott.¹⁰² E feltételeket a 2015. évi CLXXXIII. törvény 2017. március 1-jétől bővítette, és a vadkár megtérítésére vonatkozó kötelezettség fennállásához azt is megkövetelte, hogy a vadászatra jogosult a kárt okozó vadfajjal vadgazdálkodási tevékenységet folytasson.¹⁰³ Ezt követően pedig a 2018. évi CXXXVII. törvény 2019. január 11-étől – érdemi in-

dokolás nélkül – a vadászterületen bekövetkezett vadkárra korlátozta a vadkár megtérítésére vonatkozó kötelezettséget, azaz a vadászatra jogosult immár nem volt köteles helytállni a vadászterületéről kiváltott vad által okozott vadkárrért.¹⁰⁴

Ami a vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kárt illeti, arra a Vtv. önálló rendelkezést tartalmazott, amely szerint e kárt a vadászatra jogosult a régi Ptk. fokozott veszéllyel járó tevékenységre vonatkozó szabályai szerint volt köteles megtéríteni.¹⁰⁵ A veszélyes üzemi felelősség szabályainak törvényi felhívása azért volt lényeges újítás, mert egyrészt a Vtv. – a kimentést továbbra sem tűrő vadkárrért való helytállástól eltérően – a vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kár megtérítésének kötelezettségét felelősségi alapra helyezte azáltal, hogy a vadászatra jogosult számára lehetővé tette a kimentést, másrészt a törvényszöveg alapján – teleologikus jogértelmezés nélkül is – egyértelműen levezethetővé vált, hogy a vad és gépjármű ütközéséből eredő kártérítési igényekre a veszélyes üzemek találkozásának szabályait kellett alkalmazni.¹⁰⁶

A vad által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott kárért való felelősség szabályozásában a következő lépést az jelentette, hogy az a Vtv.-ből átkerült a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénybe (a továbbiakban: új Ptk.),¹⁰⁷ mivel az új Ptk. deliktális felelősségre vonatkozó szabályainak megalkotása során a jogalkotó egyik fő célkitűzése a külön törvényekben szabályozott, de a magánjogi kódexbe illeszthető felelősségi tényállások új Ptk.-ba történő integrálása volt.¹⁰⁸ A jogalkotó azonban nem egyszerűen átemelte az új Ptk.-ba a Vtv. utaló szabályát, hanem a 6:563. §-ában „a vadászható állat által okozott kárért való felelősség” elnevezéssel önálló felelősségi alakzatot alkotott, miközben a Vtv.-nek a 2013. évi CCLII. törvénnyel beiktatott értelmező rendelkezés egyértelművé tette, hogy az új Ptk. ezen felelősségi szabályát kizárólag a vad által a mező- és erdőgazdálkodáson kívül okozott kárra kell alkalmazni.¹⁰⁹

A 2014. március 15-én hatályba lépett új Ptk. értelmében a vadászható állat által okozott kár megtérítéséért az a vadászatra jogosult tartozik felelősséggel, akinek a vadászterületén a károkozás történt, ha pedig a károkozás nem vadászterületen következett be, a kárért az a vadászatra jogosult felelős, akinek a vadászterületéről a vad kiváltott.¹¹⁰ Az új Ptk. a felelősség alóli kimentésre a veszélyes üzemi felelősségtől eltérő okot állapított meg, mivel úgy rendelkezett, hogy a vadászatra jogosult akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt ellenőrzési körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő.¹¹¹ A jogalkalmazás megkönnyítése érdekében e felelősségi tényálláshoz kapcsolódóan a Vtv. további értelmező rendelkezésekkel egészült ki, így a jogalkotó autentikus értelmezést fűzött az ellenőrzési kör fogalmához,¹¹² egyértelművé tette, hogy a vad és gépjármű ütközése esetén továbbra is a veszélyes üzemek találkozására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni,¹¹³ valamint e szabályok kapcsán értelmezte a felróhatóság és a rendellenesség fogalmát is.¹¹⁴

7. Összegzés

A vadon élő állatok által okozott kár két típusa közül a mező- és erdőgazdálkodásban okozott kárért, azaz a vadkárért való helytállás történelmi gyökerei a magyar jogban a 18. századig nyúlnak vissza. A vadkárért való helytállás kialakulását a vadászati jog nemesi előjoggá válását követően az a felismerés hívta életre, miszerint úgy igazságos, ha a vadkárt a vadászati jog jogosultja téríti meg, mivel a vadon élő állatok vadászatából származó gazdasági előnyöket ő élvezzi, miközben mások számára még a vaddal szembeni védekezés lehetősége is korlátozott. Függetlenül attól, hogy a jogintézmény történelmi fejlődése során a vadászati jog a nemeseket, a földtulajdonosokat vagy az államot illette meg, a vadkárért való helytállás mögött meghúzódó alapvető elgondolás ez maradt. E szempont mellett a jogi szabályozás csak a 20. század végétől vette figyelembe azt a tényt, hogy a vad léte nemcsak a vadászatra jogosult gazdasági érdekét szolgálja, hanem társadalmi érdek is, ami önrész formájában a vadkár egy részének a károsultra telepítését indokolja.

Figyelemmel arra, hogy a vadon élő állatok felett a háziállatokhoz hasonló emberi uralmat nem lehet gyakorolni, a vadkár megtérítése soha nem felelősségi alapon történt. A vadászatra jogosult kötelezettsége a kezdetektől abszolút jellegű volt, mivel a vadkár bekövetkezésének ténye önmagában, a vadászatra jogosult magatartására tekintet nélkül megalapozta a megtérítési kötelezettséget, és az alól nem menthette ki magát, legfeljebb kármegosztásra kerülhetett sor a károsult

felróható közrehatása esetén. A vadkárral kapcsolatos szabályozás hosszú múltra visszatekintő specialitása az is, hogy az egyéb kártelepítési jogviszonyokhoz képest annak hangsúlyos elemét képezi a károk megelőzésére vonatkozó kötelezettségek részletes rendezése, továbbá az időmúlás folytán jelentkező bizonyítási nehézségekre figyelemmel a kár felmérése és a kártérítési igény érvényesítése érdekében a rendes bírói úthoz képest különös eljárásrend áll rendelkezésre.

A vadkárért való helytállástól eltérően a vadászatra jogosultnak a vad által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott kár megtérítésére vonatkozó kötelezettsége csak a 20. század második felében nyert elismerést, főként a motorizáció elterjedése miatt egyre gyakoribbá vált vadbalesetek miatt. Kezdetben a vad által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott kár egy tekintet alá esett a vadkárral, de azáltal, hogy a vad és gépjármű ütközéséből eredő kárigények igazságosabb, azaz a gépjármű üzemeltetésével kapcsolatos tevékenység fokozott veszélyességét is megfelelően érvényre juttató rendezése érdekében a bírói gyakorlat e tényállásokra a veszélyes üzemek találkozására vonatkozó szabályokat kezdte alkalmazni, a vadkártól eltérően a vad által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott kár megtérítésének kötelezettsége felelősségi alapon helyeződött. E fejleményre végül a jogi szabályozás is reagált, a jogalkotó ugyanis a vad által a mező- és erdőgazdaságon kívül okozott kárra előbb a fokozott veszéllyel járó tevékenységért való felelősség szabályait rendelte alkalmazni, majd az új Ptk.-ban immár önálló felelősségi alakzatként szabályozta.

PAP, MÁRK

Die historische Entwicklung der Entschädigung für durch Wild verursachte Schäden in Ungarn

(Zusammenfassung)

Die Geschichte des Menschen war von Anfang an von Interaktionen mit wild lebenden Tieren geprägt, wobei die von Wildtieren verursachten Schäden an menschlichen Gütern eine der typischsten Erscheinungsformen sind. Auf dieses Phänomen haben die verschiedenen nationalen Rechtssysteme in der Regel reagiert, und das ungarische Rechtssystem bildet hier keine Ausnahme, da die Entwicklung der Rechtsvorschriften zur Regulierung von Wild verursachten Schäden immer eng mit der Entwicklung des Jagdrechts verbunden war. Die vorliegende

Studie versucht, den historischen Bogen der Entschädigung für durch Wild verursachte Schäden in Ungarn von den Anfängen bis zur Gegenwart zu spannen, wobei der Schwerpunkt auf den Wechselbeziehungen zwischen der Art und Weise liegt, wie sich der Wandel der gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse in der ungarischen Jagdgesetzgebung niedergeschlagen hat, und der Art und Weise, wie die letztgenannten Veränderungen die Entschädigung der durch Wild verursachten Schäden beeinflussen haben.

PAP, MÁRK

The historical development of compensation for damage caused by wild animals in Hungary

(Abstract)

From the very beginning, human history has been marked by interactions with wildlife, one of the most typical manifestations of which is the damage caused by wild animals to human goods. This phenomenon has typically been responded to by the different national legal systems, and the

Hungarian legal system is no exception, where the development of the legislation governing the settlement of damage caused by wild animals has always been closely linked to the development of the body of law on hunting. The present study seeks to present the historical arc of the development

of the Hungarian legal regulation of compensation for damage caused by wild animals from the beginning to the present day, focusing on the interrelationships between the way in which the transformation of social and economic con-

ditions has been reflected in the Hungarian legislation on hunting law and the way in which the latter changes have induced the development of the regulation of compensation for damage caused by wild animals.

Jegyzetek

- ¹ BENCZE Lajos: *A vadállomány és a környezet kapcsolatai*. Budapest, 1961. Mezőgazda Kiadó, 3–5. p.; BENCZE Lajos: A vad által okozott károk megítélése a változó időben. *Agrártudományi Közlemények*, 1982. 3–4. sz. 647. p.; LUCIFERO, Nicola: La responsabilità per danno da fauna selvatica in agricoltura. *Aestimum*, 2015. 1. sz. 80–81. p. <https://doi.org/10.13128/Aestimum-16484>; NYHUS, Philip J.: Human-Wildlife Conflict and Coexistence. *Annual Review of Environment and Resources*, 2016. 1. sz. 143–150. p. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-110615-085634>.
- ² CSÁNYI Sándor: *Vadbiológia*. Budapest, 2007. Mezőgazda Kiadó, 7–10. p.; ZOLTÁN Ödön: *A vadgazdálkodás és a vadászat jogi rendje*. Budapest, 1997. KJK, 21. p.
- ³ MADDEN, Francine M.: The Growing Conflict Between Humans and Wildlife: Law and Policy as Contributing and Mitigating Factors. *Journal of International Wildlife Law & Policy*, 2008. 2–3. sz. 189–192. p. <https://doi.org/10.1080/1388029080247028>; WOOLASTON, Katie – FLOWER, Emily – VAN VELDEN, Julia – WHITE, Steven – BURNS, Georgette Leah – MORRISON, Claire: A Review of the Role of Law and Policy in Human-Wildlife Conflict. *Conservation & Society*, 2021. 3. sz. 172–174. p. <https://dx.doi.org/10.4103/cs.cs.176.20>.
- ⁴ ZOLTÁN Ödön: *Felelősség a vadkárokért és a vadászattal kapcsolatos egyéb károkért*. Budapest, 1973. KJK, 28. p.
- ⁵ CSÖRE Pál: A vadkárterítések története. In Csöre Pál – NAGY Domokos Imre (szerk.): *Az Országos Erdészeti Egyesület Erdészettörténeti Szakosztályának Közleményei VIII–X. szám*. Budapest, 1975. Országos Erdészeti Egyesület, 221–222. p.
- ⁶ KUNCZ Ignác: A vadászati jog és annak korlátai. *Jogtudományi Közlöny*, 1872. 39. sz. 284. p.; NAGYSZALÁNCZY Brúnó: Vadászati jogi kérdések I. *Magyar Közigazgatás*, 1930. 25. sz. 6. p.
- ⁷ CSÖRE Pál: Földtulajdon-, vadászati jog és a termelőszoövetkezetek. *Jogtudományi Közlöny*, 1968. 2. sz. 98. p.; CSÖRE 1973. 232. p.; ELEK Balázs: *Orvvadászok nyomában. Elemzések és történetek a tárgyalóteremből*. Budapest, 2009. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 15. p.; VÁLLAS Lajos: Vadászati jogunk története és a „res nullius”. *Nimród*, 1918. 15. sz. 210. p.; VASS János: A vadgazdálkodás és a vadászati jog. In VASS János (szerk.): *Agrárjog*. Budapest, 1999. ELTE ÁJK, 90. p.; ZOLTÁN Ödön: *A vadászat magyar jogi rendje*. Budapest, 1978. KJK, 37. p.
- ⁸ CSÖRE Pál: Zur Geschichte des ungarischen Jagdrecht. *Ungarn-Jahrbuch. Zeitschrift für die Kunde Ungarns und verwandte Gebiete*, 1973. 1. sz. 232. p.; ELEK 2009. 15. p.; NAGY Attila: A vadászati jog fejlődése Magyarországon a kezdetektől 1996-ig. *Studia Iurispudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, 2004. 2. sz. 26. p.; ZOLTÁN 1973. 28. p.
- ⁹ CSÖRE 1973. 232. p.; ELEK 2009. 15. p.; TIMON Ákos: *Magyar alkotmány- és jogtörténet. Különös tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére*. Budapest, 1919. Grill, 69. p.; VÁLLAS 1918. 210. p.
- ¹⁰ CSÖRE 1973. 232. p.; ELEK 2009. 15. p.; TIMON 1919. 69. p.
- ¹¹ ELEK 2009. 16–17. p.; NAGY 2004. 26–27. p.
- ¹² CSÖRE 1968. 100. p.; CSÖRE 1973. 232–233. p.; ELEK 2009. 16. p.; NAGY 2004. 26–27. p.; TRINGLI István: Adalék a magyar vadászati jog középkori történetéhez. In TÓTH Arnold (szerk.): *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve LII*. Miskolc, 2013. Herman Ottó Múzeum, 213. p.; VÁLLAS 1918. 212. p.
- ¹³ CSÖRE 1968. 99. p.; ELEK 2009. 16. p.; NAGY 2004. 26–27. p.
- ¹⁴ ELEK 2009. 16. p.
- ¹⁵ CSÖRE 1968. 99. p.; NAGY 2004. 27–28. p.; TRINGLI 2013. 213. p.; VÁLLAS 1918. 212. p.
- ¹⁶ 1504. évi XVIII. tc. preambuluma.
- ¹⁷ ELEK 2009. 17. p.; NAGY 2004. 28. p.; ZOLTÁN 1978. 41. p.
- ¹⁸ NAGY 2004. 26. p.
- ¹⁹ CSÖRE 1968. 102. p.; ELEK 2009. 18. p.; Kiss Árpád: A vadászat köréből. *Magyar Közigazgatás*, 1940. 16. sz. 3. p.; NAGY 2004. 30–31. p.; ZOLTÁN 1978. 44. p.
- ²⁰ CSÖRE 1968. 103. p.; NAGY 2004. 31. p.; ZOLTÁN 1978. 48. p.
- ²¹ NAGYSZALÁNCZY Brúnó: Vadászati jogi kérdések II. *Magyar Közigazgatás*, 1930. 26. sz. 4. p.
- ²² HOLDAMPF Gyula: A vadkárokról. *Az erdő*, 1962. 6. sz. 267. p.; ZOLTÁN 1973. 28. p.; ZOLTÁN 1978. 50. p.
- ²³ LEDVAI Edina – HÍZÓ Ildikó – DEÁK Dalma Mónika: A mezőgazdasági vadkár alakulása, jellemzői és az ellene való védekezés bemutatása Apátfalva és Magyarcsanak környékén. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, 2019. 2. sz. 65. p. <https://doi.org/10.14232/jtfgf.2019.2.65-72>.
- ²⁴ POMOGYI László: Vadkárok a feudális és a polgári Magyarországon. In MÁTHÉ Gábor – MEZEY Barna (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Révész T. Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2010. Gondolat, 371. p.
- ²⁵ *Theresianisches Urbarium*, Drittes Hauptstück, 10. §.
- ²⁶ A Helytartótanács körrendelete arról, hogy az elszaporodott vadak által a jobbágyoknak okozott károk megtéríttessenek (1767. december 12.).
- ²⁷ A Helytartótanács körrendelete a törvényhatóságokhoz a kártékony vadak elszaporodásának korlátozása iránt kiadott királyi rendeletről (1768. március 24.).
- ²⁸ ZOLTÁN 1973. 217–218. p.
- ²⁹ II. József vadászati rendtartása (1786. augusztus 21.) 15. §.
- ³⁰ BENDA Kálmán: A magyar nemesi mozgalom 1790-ben. *Történelmi Szemle*, 1974. 1–2. sz. 183. p.
- ³¹ NAGY 2004. 35. p.
- ³² CSÖRE 1975. 227. p.
- ³³ Uo. 228. p.; NAGY 2004. 35. p.
- ³⁴ ELEK 2009. 25. p.; NAGY 2004. 35. p.
- ³⁵ HOLDAMPF 1962. 267. p.; NAGY 2004. 36. p.; POMOGYI 2010. 373. p.; ZOLTÁN Ödön: Vad és gépjármű „összeütközése” (Készül az új vadászati törvény). *Magyar Jog*, 1992. 11. sz. 641. p.
- ³⁶ ZOLTÁN 1973. 35. p.
- ³⁷ Uo. 37. p.
- ³⁸ CSÖRE 1968. 104. p.; ZOLTÁN 1973. 36–37. p.; ZOLTÁN 1978. 56–58. p.
- ³⁹ ZOLTÁN 1973. 38. p.
- ⁴⁰ ELEK 2009. 27. p.; ZOLTÁN Ödön: A vadászat és a vadgazdálkodás tervezett szabályozásáról. *Magyar Jog*, 1989. 11. sz. 981. p.
- ⁴¹ MIKÓ Zoltán – VAJAI László – Cs. NAGY Anikó: *A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló törvény. Útmutató és kommentár a vadászati jog gyakorlásához, hasznosításához*. Budapest, 1996. Agrocent, 16. p.
- ⁴² Vö. Mt. 1739. §., 1883: XX. t.-c. 7. §. – Felelősség fővad által okozott kárért. (A Magyar Királyi Kúria jogegységi tanácsának 94. számú polgári döntvénye) In NIZSALOVSKY Endre – PETROVAY Zoltán – BACSÓ Ferenc – ZEHERY Lajos – TÉRFY Béla – PUSZTAI János (szerk.): *Grill-féle új döntvénytár*. XXXI. kötet. 1937–1938. Budapest, 1939. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 441–443. p.
- ⁴³ 1872. évi VI. tc. 8. §.
- ⁴⁴ LEHOCZKY Tivadar: Észrevételek a vadászati törvényt illetőleg. *Törvénytészéki Csarnok*, 1872. 42. sz. 42. p.
- ⁴⁵ MIKÓ – VAJAI – Cs. NAGY 1996. 17. p.

- ⁴⁶ A Magyar Királyi Kúria jogegységi tanácsának 94. számú polgári döntvénye. (*Grill-féle új döntvénytár*: XXXI. 803.)
- ⁴⁷ MIKÓ–VAJAI–CS. NAGY 1996. 20. p.
- ⁴⁸ Magyar Királyi Kúria P. VI. 2873/1941. (*Grill-féle új döntvénytár*: XXXV. 708.). In NIZSALOVSKY Endre – TÉRFY Béla – PUSZTAI János – ZEHERY Lajos – BACSÓ Ferenc – CZIFFRA András (szerk.): *Grill-féle új döntvénytár*: XXXV. kötet. 1941–1942. Budapest, 1943. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 395–396. p.
- ⁴⁹ GRÜNER István: Vadászati törvény és általános magánjog. *Jogtudományi Közöny*, 1934. 23. sz. 133. p.
- ⁵⁰ NAGY 2004. 41–42. p.
- ⁵¹ GRÜNER 1934. 133. p.
- ⁵² MARTON Géza: Kártérítési kötelmek jogellenes magatartásból. In SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar magánjog 4. Kötelmi jog, különös rész*. Budapest, 1942. Grill, 904. p.
- ⁵³ Magyar Királyi Kúria P. VI. 6545/1928. (*Gill-féle új döntvénytár*: XXIV. 726.). In ISAÁK Gyula – PETROVAY Zoltán – NIZSALOVSKY Endre – TÉRFY Béla (szerk.): *Grill-féle új döntvénytár*: XXIV. kötet. 1930–1931. Budapest, 1932. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 371–372. p.
- ⁵⁴ CZIGLÁNYI Aladár: A vadkárkérdés. *Magyar Jogi Szemle*, 1939. 9. sz. 321. p.; ZOLTÁN Ödön: A vadkárok és a vadászattal kapcsolatos egyéb károk megtérítéséről. *Magyar Jog*, 1965. 2. sz. 66. p.
- ⁵⁵ A Magyar Királyi Kúria jogegységi tanácsának 94. számú polgári döntvénye. (*Grill-féle új döntvénytár*: XXXI. 803.)
- ⁵⁶ Magyar Királyi Kúria P. VII. 2995/1913. (*Magánjogi Döntvénytár*: VIII. 89.) In SZLADITS Károly (szerk.): *Magánjogi döntvénytár*: VIII. kötet. Budapest, 1915. Franklin-Társulat, 112–113. p.
- ⁵⁷ ZOLTÁN 1965. 66. p.
- ⁵⁸ IFJ. SZIGETI László: Két kérdés a kártérítési jog köréből. *Polgári Jog*, 1938. 6. sz. 317–318. p.
- ⁵⁹ Magyar Királyi Kúria P. VII. 1611/1907. (*Magánjogi Döntvénytár*: V. 185.) In GOTTL Ágost (szerk.): *Magánjogi döntvénytár*: V. kötet. Budapest, 1912. Franklin-Társulat, 311–313. p.
- ⁶⁰ Magyar Királyi Kúria P. VII. 2995/1913. (*Magánjogi Döntvénytár*: VIII. 89.)
- ⁶¹ MARTON 1942. 903. p.
- ⁶² Magyar Királyi Kúria P. II. 4652/1918. (*Magánjogi Döntvénytár*: XIII. 54.) In SZLADITS Károly 8szerk.): *Magánjogi döntvénytár*: XIII. kötet. Budapest, 1921. Franklin-Társulat, 65–66. p.
- ⁶³ Kép forrása: Vadászlámpa, magnesium-világítással. *Vadászlap*, 1883. (február 15.) 5. sz. 64. p., Arcanum Újságok.
- ⁶⁴ NAGY 2004. 43–44. p.
- ⁶⁵ ELEK 2009. 31. p.; VASS 1999. 90. p.
- ⁶⁶ VARGA Zsuzsanna: Földreformok a II. világháború után Közép- és Kelet-Európában. *Történelmi Szemle*, 2015. 4. sz. 590–591. p.
- ⁶⁷ VASS 1999. 90. p.; ZOLTÁN 1973. 49–50. p.; ZOLTÁN Ödön: A vadászati törvény elé. *Magyar Jog*, 1993. 7. sz. 400. p.
- ⁶⁸ ZOLTÁN Ödön: A vadászati jog szabályozásáról. *Jogtudományi Közöny*, 1977. 8. sz. 454. p.
- ⁶⁹ PRUGBERGER Tamás: A vadgazdálkodási és a vadászati jog korszerűsítésének néhány problémája. *Magyar Közigazgatás*, 1990. 8. sz. 749. p.; ZOLTÁN 1989. 981. p.
- ⁷⁰ CSÖRE 1975. 230. p.; ZOLTÁN 1973. 52. p.
- ⁷¹ ZOLTÁN 1977. 454. p.
- ⁷² MT r. 1. §.
- ⁷³ ZOLTÁN 1973. 53. p.
- ⁷⁴ CSÖRE 1975. 231. p.; ZOLTÁN 1977. 454. p.
- ⁷⁵ MIKÓ–VAJAI–CS. NAGY 1996. 22. p.
- ⁷⁶ Uo.
- ⁷⁷ Régi Ptk. 128. § (1)–(2) bekezdés.
- ⁷⁸ MIKÓ–VAJAI–CS. NAGY 1996. 23. p.
- ⁷⁹ CSÖRE Pál: Néhány gondolat a vadászati joggal kapcsolatban Dr. Zoltán Ödön: „A vadászati törvény elé” c. cikkéhez. *Magyar Jog*, 1993. 12. sz. 729. p.
- ⁸⁰ Vr. 45. § (1) bekezdés.
- ⁸¹ ANTAL Csanád: A jogfejlődés különös útja a vadászatban. In BENCsik András – FÜLÖP Péter (szerk.): *Jogász Doktoranduszok II. Pécsi Tanulmánykötet. Tanulmánykötet*. Pécs, 2012. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 13. p.; DÖME Attila: A vad-gépjármű ütközésből eredő kártérítési ügyek megítélése a bírói gyakorlatban az új Ptk. tükrében. *Polgári Jog*, 2016. 12. sz. [3] bek.; ZOLTÁN 1992. 642. p.
- ⁸² TÖRÖK Károly: Vadkártérítés és vadkártalanítás. *Magyar Jog*, 1970. 10. sz. 608. p.
- ⁸³ Legfelsőbb Bíróság P.törv.II.20.505/1963. (BH1963. 3796.)
- ⁸⁴ KILÉNYI Géza: Az államigazgatási határozatok bírói felülvizsgálatának formái. *Állam és Igazgatás*, 1968. 4. sz. 312–313. p.; UTTÓ György: A vadkárakra vonatkozó kártérítési eljárás néhány problémája. *Magyar Jog*, 1967. 10. sz. 619. p.
- ⁸⁵ CSÖRE 1975. 234. p.
- ⁸⁶ Legfelsőbb Bíróság P.törv.I.21.386/1972. (BH1973. 235.)
- ⁸⁷ CSÖRE 1975. 234. p.
- ⁸⁸ Legfelsőbb Bíróság P.törv.I.21.386/1972. (BH1973. 235.)
- ⁸⁹ MIKÓ Zoltán: Néhány gondolat a privatizációs törvény ürügyén. *Gazdaság és Jog*, 1994. 12. sz. 22. p.
- ⁹⁰ Uo. 22. p.
- ⁹¹ Az EVT. 1995. április 15-étől hatályos 35. § (1) bekezdése.
- ⁹² HORVÁTH Zoltán: Agrárjogalkotás. *Gazdaság és Jog*, 1995. 7–8. sz. 27. p.
- ⁹³ Vtv. 3. § (1) bekezdés.
- ⁹⁴ Vtv. 4. § (1) bekezdés.
- ⁹⁵ Vtv. 10. § (2)–(3) bekezdés.
- ⁹⁶ Vtv. 6. § (3) bekezdés.
- ⁹⁷ Vtv. 75. § (1) bekezdés.
- ⁹⁸ FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog*. Budapest, 2015. HVG-Orac, 704. p.; ZOLTÁN 1997. 222–223. p.
- ⁹⁹ A Vtv. preambulum.
- ¹⁰⁰ A Vtv. 2017. március 1-jétől hatályos 75. § (2) bekezdése.
- ¹⁰¹ A Vtv. 2017. március 1-jétől hatályos 75. § (4) bekezdése.
- ¹⁰² A Vtv. 2017. február 28-ig hatályos 75. § (2) bekezdése.
- ¹⁰³ A Vtv. 2017. március 1. és 2019. január 10. között hatályos 75. § (5) bekezdése.
- ¹⁰⁴ A Vtv. 2019. január 11-től hatályos 75. § (5) bekezdése.
- ¹⁰⁵ A Vtv. 2014. március 14-ig hatályos 75. § (3) bekezdése.
- ¹⁰⁶ Legfelsőbb Bíróság Pfv.VIII.20.505/2000. (BH2003. 237.); Legfelsőbb Bíróság Pfv.VI.22.636/2002. (BH2005. 212.)
- ¹⁰⁷ BARTA Judit: A vadászható állat által okozott kárért való felelősség az új Ptk.-ban. *Gazdaság és Jog*, 2014. 9. sz. 21. p.; LÁBADY Tamás – PARLAGI Mátyás: A kártérítési felelősség általános szabálya és közös szabályai. In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, 2020. Wolters Kluwer, 2506. p.
- ¹⁰⁸ CSÖNDES Mónika: A Polgári Törvénykönyv kárfelelősségi rendszerének alakulása a kodifikációs folyamat során. In VÉKÁS Lajos (szerk.): *Fejezetek a Polgári Törvénykönyv keletkezéstörténetéből*. Budapest, 2018. Magyar Közöny Lap- és Könyvkiadó, 259. p.; LÁBADY Tamás: A deliktualis felelősség fontosabb változásai az új Ptk.-ban. *Jogtudományi Közöny*, 2014. 3. sz. 169. p.; VÉKÁS Lajos: A Polgári Törvénykönyv első hét éve. *Jogtudományi Közöny*, 2021. 3. sz. 103. p.
- ¹⁰⁹ A Vtv. 2014. március 15. és 2015. május 4. között hatályos 75/A. §-a és 2015. évi L. törvénnyel megállapított, 2015. május 5-től hatályos 75/A. § (1) bekezdése.
- ¹¹⁰ Ptk. 6:563. § (1) bekezdés.
- ¹¹¹ Ptk. 6:563. § (2) bekezdés.
- ¹¹² A Vtv. 2015. évi L. törvénnyel megállapított, 2015. május 5-től hatályos 75/A. § (1) bekezdése.
- ¹¹³ A Vtv. 2015. évi L. törvénnyel megállapított, 2015. május 5-től hatályos 75/A. § (2) bekezdése.
- ¹¹⁴ A Vtv. 2023. évi XLIV. törvénnyel megállapított, 2023. július 1-jétől hatályos 75/A. § (3) bekezdése.

